

CALITATEA INVESTITIEI ÎN PROCESUL DE TRANZITIE ECONOMICA

Prof. Dr. Ing. Sorin DIMITRIU

Prep. Ec. Dragos MARCU

Prep. Ing. Ec. Alina NECSULESCU

Universitatea Politehnica Bucuresti

Institutul de Prognza Metalurgica a Tarilor Balcanice

The cultural fundamentals of our organization result mainly out of national cultures, whatsoever type of organizations we have. This aspect does not weaken the major role played by the cultures contacted by a peculiar organization, or even economy, in structuring its own culture. The purpose of this material is to analyze the quality of the foreign investments made in Romania, after 1990, in comparison with other European states in transition.

1. Aspecte conceptuale în politica privind atragerea investițiilor straine directe

Investitiile, dar mai ales cele straine, competitive, aduc bani, dar ceea ce este cel mai important, doar acestea sunt cele care genereaza si explozia afacerilor. Calitatea investitiei (a investitorului) este semnificativ determinata de atractivitatea mediului economic, care este exprimata prin: predictibilitatea legislativa, garantarea proprietatii, predictibilitatea institutionala, stabilitatea socio-politica, coerenta politica. Acesta este suportul stiintific al analizelor efectuate, privind evolutia economiilor central si sud-est europene dupa 1990.

Evolutia economiilor acestor tari este determinata si de calitatea gestiunii "mostenirilor" profund diferite calitativ si conceptual. Un caz aparte de gestiune deficitara îl reprezinta România - dupa anul 1945. România a fost printre foarte putinele tari care au sacrificat calitatea managementului tehnic si economic (competitiv, eficient) în favoarea managementului politic (lipsit de morala, calificare, cu minima scolarizare si viciat de complexul de inferioritate al al noilor conducatori).

Aceste procese, de înlocuire a competentei cu "complexati", nu s-au realizat în fostele tari comuniste care au înregistrat succese notabile în procesul tranzitiei. Managementul national si local submediocru a facut posibil ca România, sa dezvolte o structura economica dezechilibrata, nesustenabila, exprimata prin lipsa prioritatilor economice reale, capacitati de productie mult peste ceea ce își putea permite economia (ex. fabricarea echipamentelor energetice, metalurgice si pentru industria de materiale se realiza în 5 mari complexe industriale, fostele C.U.G., în timp ce Ungaria, Cehoslovacia detineau doar câte o unitate).

Aceste "mosteniri", pentru România, au reprezentat cea mai perversa provocare pentru managementul national. Structurile economice dezechilibrate impuneau costuri mari pe care economia ineficienta nu le putea asigura. Trebuie adaugat si faptul ca anii '80 au reprezentat si ruperea relatiilor cu ceea ce înseamna echipamente si tehnologii performante, contribuind ca oferta româneasca sa nu prezinte atractivitatea ofertelor altor state. Practica confirma mai multe alternative:

- "Nu ne vindem tara"
- "Vindem tot si repede si doar la cei cu forta financiara"

- "Vindem încet și selectiv"

România a optat în prima etapă pentru prima variantă și ulterior pentru varianta a treia. Aceasta explică întârzierea nejustificată a reformei. Statele care au practicat varianta a doua sunt deja membre ale Uniunii Europene.

Conform unui studiu efectuat de Corporate Location la sfârșitul anului 1997, prin chestionarea a 100 de societăți multinationale, având proiecte de investiții în diferite țări ale lumii, principalii factori de atracție pentru un investitor străin sunt:

Factor	Punctaj
Acces la zone de comerț	1,8
Atitudinea guvernului	1,8
Stimulente fiscale	2,0
Forța de muncă	2,0
Nivel salarii	2,0
Risc politic	2,0
Nivelul impozitelor	2,0
Stabilitatea cursului de schimb	2,1
Flexibilitatea forței de muncă	2,1
Rețea rutieră	2,1
Acces la furnizori	2,2
Telecomunicații	2,3
Stimulente financiare	2,4
Costul energiei	2,4
Cunoașterea limbii străine	2,5
Existența partenerilor locali	2,5
Cost chirii/imobiliar	2,5
Legături aeriene	2,5
Legături feroviare	2,7
Calitatea vieții pentru expatriati	2,8
Acces la cercetare	2,8
Reglementări liberale în planificare	2,8
Existența firmelor similare	3,0
Facilități de cazare deosebite	3,2

Nota: 1 – esențial; 2 – important; 3 - relativ important; 4 – neimportant

Punctajul reprezintă media celor 100 de răspunsuri

Procesul de globalizare a economiei mondiale este o certitudine și extrem de divers ca manifestare. Dacă îl ignorăm ne excludem din construcția viitoare a Europei și a centrelor economice mondiale. Economia României nu poate rezista izolată, autarhică, în condițiile concurenței acerbe care există astăzi în lume și care se va accentua. Inteligența noastră constă în integrarea economiei românești într-un sistem valid de desfășurare (Uniunea Europeană, firmele multinationale).

Argumentele în favoarea unui investitor strategic se referă în principal la:

- introduce un management modern;
- capital puternic care permite modernizări, dezvoltări, care să facă produsul competitiv;
- capital de lucru (societățile comerciale din România sunt decapitalizate);
- poseda tehnologie performantă în domeniul respectiv sau o poate cumpăra;

- e) are o piata proprie care asigura desfacerea produselor si permite o prognoza si o strategie pe termen mediu si lung;

Situatia speciala a economiei românesti, caracterizata prin competitivitate redusa si o oferta modesta impune o atitudine rezervata fata de investitorul de portofoliu.

Dezavantajele principale ale investitorului de portofoliu:

- a) se poate retrage foarte repede de pe piata;
- b) nu se implica în management în mod obisnuit;
- c) nu aduce piata de desfacere, comenzi;
- d) intentiile investitorului de portofoliu pot fi mai greu cunoscute.

2. Volumul investitiilor straine

Orice investitie într-o economie, aduce alaturi de elementul cantitativ, cel mai usor de sesizat, respectiv capitalul, si un alt aport, adesea cel putin la fel de important ca acesta, un aport de ordin calitativ. Astfel, prin patrunderea pe o anumita piata, investitorii încearca sa implementeze si valorile proprii, prin orientarea catre competitie, si, mai ales, o cultura organizationala care sa cultive spiritul de responsabilitate a actului de management.

Adesea, în procesul de tranzitie din tara noastra acest aspect nu a fost avut în vedere, altele fiind criteriile în functie de care acestea au fost apreciate. Plecând de la o situatie comparabila în anul 1990, cu toate ca, si în acel moment România avea mari decalaje, atât de ordin economic, cât mai ales în ceea ce priveste modul de abordare a problemelor economice, tara noastra a ramas mult în urma altor tari din zona.

Aceasta diferentiere se poate explica si prin pozitia factorilor de decizie fata de investitiile straine directe din România, care a fost diferita, atât din punct de vedere al continutului cât si al consecventei, de cea a altor tari din zona. De remarcat ca marile intrari de capital strain în tarile vecine au fost determinate în special de privatizarea partiala a unor utilitati publice, a unor linii aeriene si a unor banci de stat. Din acest punct de vedere, pozitia României a fost diferita.

Ca urmare a acestei diferente de solutii în abordarea investitiilor straine directe, în România, în perioada 1990 – 2000, acestea au înregistrat nivelul de 7.3 miliarde de dolari, (din care circa 2 miliarde de dolari din privatizare), nivel aflat departe de potentialul real al economiei si de situatia înregistrata în alte tari vecine: Polonia (39 miliarde de dolari), Ungaria (21.5 miliarde de dolari) Republica Ceha (12.5 miliarde de dolari).

Situatia sintetica, în anul 2000, a investitiilor straine directe în economiile în tranzitie (tarile din Europa Centrala si cele din Europa de Sud Est), atât în ceea ce priveste fluxurile de intrare, cât si stocurile este reprezentata în tabelul 1.

Dupa cum se remarca din tabelul 1, rezultatele obtinute în atragerea de investitii straine sunt sensibil diferite între grupul tarilor din Europa Centrala si cel al tarilor din Europa de Sud Est, precum si în interiorul fiecaruia din cele doua grupuri. Din pacate, România nu numai ca se afla în cea de-a doua categorie de rezultate, dar se afla, chiar în cadrul tarilor din Europa de Sud Est sub media grupei (290 dolar/locuitor fata de o medie de 380 dolari/locuitor).

Realizarea unor investitii valoroase din punct de vedere calitativ, este adesea conditionata de volumul acestora. Volumul redus al investitiilor straine, comparativ cu potentialul economiei românesti, dar si cu volumul acestora în tari vecine, diminueaza sansele unor investitii valoroase.

Tabelul 1
Investitii straine directe în economiile în tranziție în anul 2000

Tara	Fluxuri intrari investitii straine directe			Stoc investitii straine directe		
	Mil. USD	USD per capita	% din FBCF	Mil. USD	USD per capita	% din PIB
Rep. Ceha	4595	447	34,1	20000	1950	40,4
Ungaria	1957	196	17,1	19889	1988	43,2
Polonia	9000	230	22,4	32000	830	20,1
Slovacia	1500	280	26,1	3700	690	19,3
Slovenia	181	91	3,6	3000	1510	16,1
Total Europa Centrala	17233	260	22,8	78589	1155	26,9
Albania	100	30	-	500	150	13,1
Bulgaria	975	119	48,7	3269	400	27,3
România	998	44	14,7	6519	290	17,8
Croatia	800	180	19,2	4600	1020	24,2
Macedonia	300	150	49,2	500	250	15,2
Total Europa de Sud Est	3173	80	-	15388	380	20,5

Sursa: Gabor Hunya, Impact of FDI on Economic Growth and Restructuring in CEECs, The Vienna Institute for International Economic Studies, 2001; **Nota:** FBCF – Formarea bruta a capitalului fix.

3. Investitiile straine pe principalele activitati economice

Un alt element care exprima calitatea investitiilor, îl reprezinta structura acestora, respectiv principalele domenii si activitati ale economiei nationale spre care acestea se orienteaza.

Astfel, conform unui studiu realizat de Banca Nationala a României, soldul investitiilor straine directe la nivelul anului 2003 se situa la nivelul a 10.160 milioane euro, orientarea investitorilor straini catre principalele activitati economice fiind redată în tabelul 2.

Datele confirma ca majoritatea investitiilor straine directe sunt realizate în domeniul unor activitati economice pentru produse/servicii cu valoare adaugata redusa, în general semiproduse sau produse cu grad redus de prelucrare (circa 60%). Aceasta confirma, prin cifre, lipsa de atractivitate a mediului economic, prin existenta unor incertitudini care tin departe investitorul performant.

În tarile de Est în care tranziția s-a realizat rapid (Cehia, Ungaria, Slovenia), situatia este schimbata, sectoarele care au valoare adaugata mare depasesc 60%

Tabelul 2
Investitii straine directe pe principalele activitati economice in 2003
milioane euro

Activitati economice	Valoare	% din total
TOTAL din care	10.159,6	100
Industrie prelucratoare din care:	5239,9	51,6
- metalurgie	1202,9	11,8
- alimente, bauturi si tutun	983,4	9,7
- industria chimica	871,5	8,6
- mijloace de transport	543,4	5,3
- masini si echipamente	464,1	4,6
- textile, confectionii si pielarie	463,4	4,3
- fabricarea produselor din lemn, inclusiv mobila	263,5	2,6
- tehnica de calcul, aparate electrice, radio-tv, comunicatii	226,3	2,2
- alte ramuri ale industriei prelucratoare	248,4	2,4
Posta si telecomunicatii	1509,2	14,9
Comert	1157,0	11,4
Intermedieri financiare si asigurari	936,9	9,2
Servicii prestate intreprinderilor	675,2	6,6
Alte activitati	641,4	6,3

Sursa: Banca Nationala a României „Rezultatele cercetării statistice pentru determinarea investițiilor străine directe în România în anul 2003”

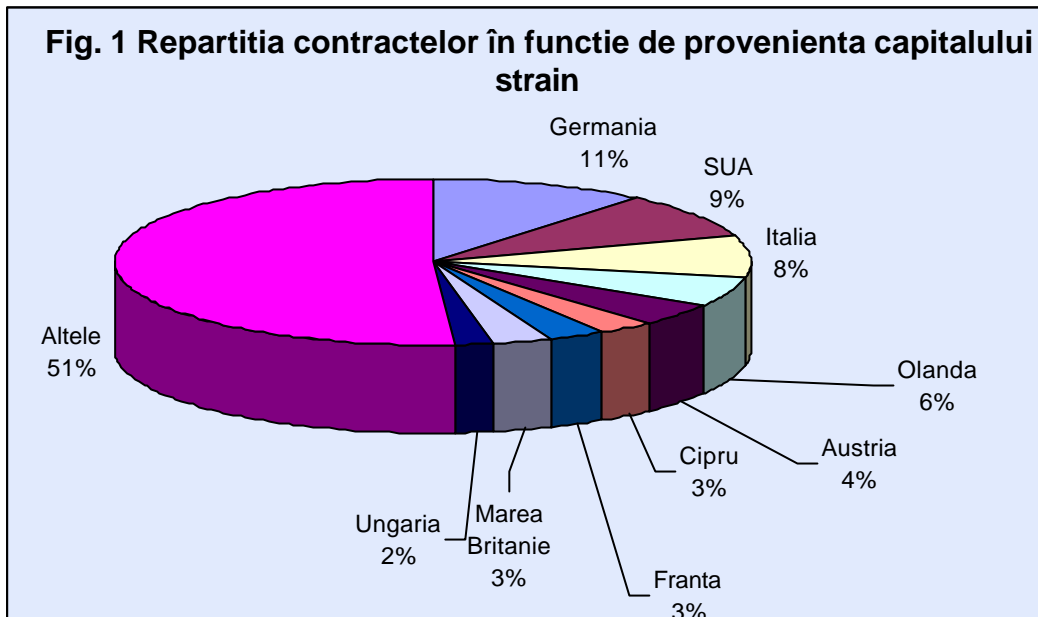
4. Provenienta capitalului strain

Contractele încheiate de țara noastră în cadrul procesului de privatizare se caracterizează prin eterogenitate, care nu permite crearea unui spirit unitar de management și aplicarea unor principii comune la nivelul economiei. Acest aspect este foarte bine sugerat în figura 1.

Structura capitalului străin este principala explicație a insuccesului reformei românești. Aproape 55% este capital din spațiul necompetitiv (Orient, Asia ș.a.) și încă circa 27% reprezintă capital occidental, dar de origine estică sau asiatică. Această structură de capital nu poate fi purtătoarea unei culturi de care are nevoie mediul economic românesc.

O particularitate a investițiilor străine directe în România o reprezintă numărul foarte mare de societăți comerciale cu participare străină (peste 81.000 la 31 octombrie 2001), de departe cel mai mare număr din toate țările în tranziție. Marea majoritate a acestor societăți se încadrează însă în categoria întreprinderilor mici și mijlocii, circa 95 % din numărul acestora deținând doar 11,66 % din capitalul investit.

Această caracteristică este reflectată și de structura pe tipuri de investitori (persoane fizice sau juridice). Doar 7,7 % din investitorii străini și 8,3 % din partenerii români sunt persoane juridice, restul de 92,3 % și respectiv 91,7 % fiind persoane fizice. În ceea ce privește structura capitalului în valută subscris în societățile comerciale cu participare străină de capital, în perioada 1990 – 1999, pe tipuri de investitori, 78,5 % aparține unor persoane juridice (firme) iar 21,5 % unor persoane fizice.

Analiza datelor din figura 1 ne conduce la urmatoarea concluzie: cel mai mare numar de societati cu participare straina la capital au fost înfiintate de investitori straini persoane fizice, iar cele mai mari investitii (din punctul de vedere al capitalului investit) au fost efectuate de investitorii straini persoane juridice (firme).

Spre deosebire de alte tari aflate în tranzitie, investitiile din Romania au fost orientate în principal spre unitati mici de productie sau de comercializare, acest aspect aparînd si ca urmare a instabilitatii legislative, aceeasi instabilitate care a determinat o atitudine rezervata din partea marilor investitori. Prezenta marilor investitori pe piata sa facut astfel cu destul de multa întârziere si nesemnificativ ca numar, în conditiile în care tarile vecine au beneficiat de prezenta acestora, ca un factor de dezvoltare economica.

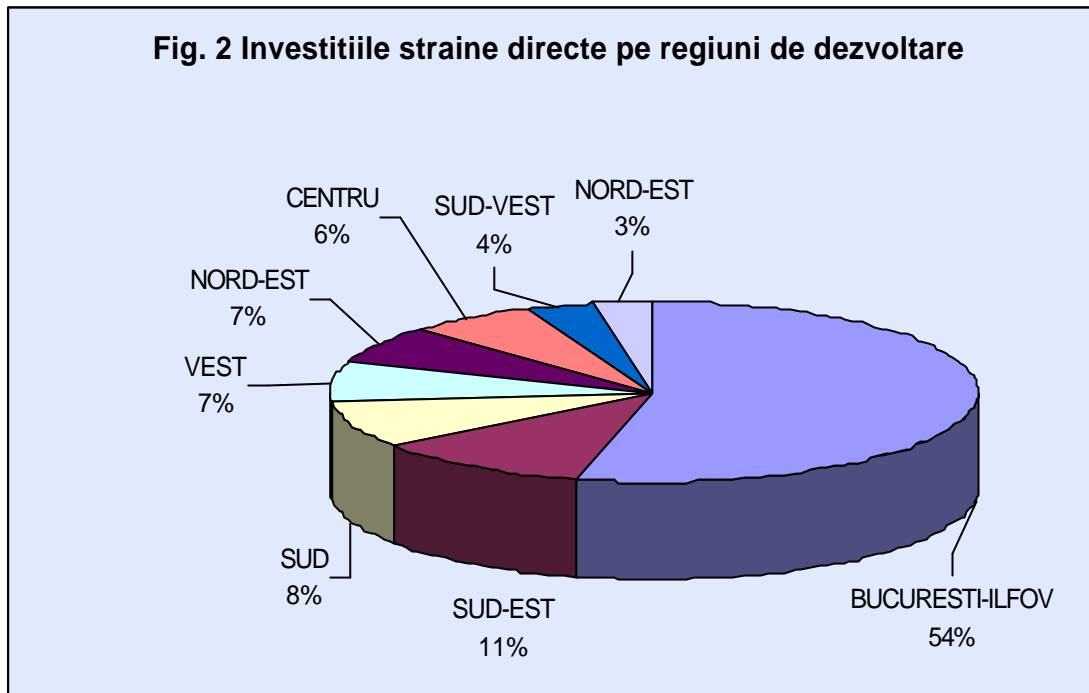
5. Distributia geografica a investitiilor

Un aspect deosebit de important ce trebuie avut în vedere pentru realizarea unei analize de tip calitativ a investitiilor din economia româneasca, este acela referitor la distributia geografica a acestora, pe regiuni de dezvoltare.

Din prezentarea grafica, se poate observa cu usurinta o distributie dezechilibrata, din punct de vedere geografic, a investitiilor straine. Peste jumatate dintre acestea au fost concentrate în zona capitalei, care a atras investitii mult peste capacitatea de absorbtie a zonei.

Distributia teritoriala poate fi explicata prin : calitatea, si existenta, atît cât este, a infrastructurii, oferta si calitatea fortei de munca, existenta unor oportunitati, a unor pietei mai stabile si predictibile. În general, investitia este concentrata în Bucuresti si granita de vest a României (împreuna cca 75%), regiuni care satisfac într-o masura mai mare cerintele unui investitor

Fig. 2 Investițiile straine directe pe regiuni de dezvoltare

*

* *

Lipsa de calitate a investițiilor realizate în România, comparativ cu alte țări din zonă, se datorează, în primul rând, poziției factorilor de decizie, mai ales a celor politici, față de investiții. Aceasta a fost diferită atât în conținut cât și în consecvență.

Spre exemplu, în cazul Ungariei concluzia principală asupra căreia societatea și clasa politică din Ungaria au obținut un consens la începutul anilor '90 a fost aceea că, pentru a reuși în reformă, trebuie să se încurajeze investițiile straine directe, în special cele realizate de corporațiile transnaționale. O consecință practică a fost aceea că privatizarea către corporațiile transnaționale a determinat o creștere rapidă a exporturilor, ceea ce a condus ulterior la stabilizarea economiei și la atragerea mai departe de investiții straine directe noi (greenfield). În opinia unor specialiști, abordarea în succesiunea menționată (mai întâi privatizare, apoi investiții greenfield) a fost esențială pentru reușita tranziției în Ungaria.

Totodată, este de remarcat faptul că marile intrări de capital străin țările vecine au fost determinate în special de privatizarea parțială a unor utilități publice (rețele de telecomunicații, de electricitate, etc.), a unor linii aeriene sau a unor bănci de stat. Din acest punct de vedere, poziția României a fost net diferită.

Bibliografie

1. Dimitriu, S., "Privatisation and restructuring in Romania", Word Economic Forum – Salzburg, 22-iunie 1997;
2. Dimitriu, S., "Privatisation in Romania. Opportunities for foreign investors", Forum economic organizat de Japan Institut for Overseas Investment - Tokyo –13-17 iulie 1997;

3. Dimitriu, S., "Insight from succes stories", Commowearth Club of California – San Francisco, 20 iulie 1998;
4. Dimitriu, S., "Strategic Issues and Opportunities Cooperation. Regional Perspectives", masa rotunda organizata de The Institute for East West Studies, New York - 10 iunie 1998;
5. Gabor Hunya "Impact of FDI on Economic Growth and Restructuring in CEECs", The Vienna Institute for International Economic Studies, 2001;
6. Iordan, M., "The barometer of the Romania Economy", Romanian Journal of Economic Forecasting, 3/2004;
7. Moldoveanu, M., "New dimensions of the Central and South-Eastern European cooperation in the context of integration in the European Union" – The 4TH Romanian – Hungarian Bilateral Round Table – Bucuresti – 13 14 iunie, 2003;
8. Popescu, M., Cultura afacerilor, Editura Economica, Bucuresti, 2003;
9. *** The Reliable BOOK of Facts – Hungary '98, Greger – Delacroix Kiado;
10. *** www.bnr.ro;
11. *** www.europeana.ro;
12. *** www.insse.ro.